

Analysis and Assessment of Elementary School Textbooks In Terms of Paying Attention To Teaching Decision-Making and Problem-Solving Skills

Aboubakr karimi^{*1}

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۳/۱۸

دوایف مقاله: ۱۴۰۰/۰۱/۰۶

Accepted Date: 2022/06/08

Received Date: 2022/01/26

Abstract

Objective: The content analysis of elementary school textbooks is based on decision-making and problem-solving skills. Research shows that teaching life skills helps to improve the mental health of children and adolescents in different dimensions of life and is considered one of the most basic preventive programs at the primary level. The best place and situation for life skills training is the path of education in education, which accompanies the child from preschool age to higher levels of higher education. Schools transfer these skills to students through the content of textbooks. Evaluating the content of textbooks, in addition to helping to increase their efficiency and effectiveness, can lead to the desired realization of educational goals. Research studies have shown that many students lack the necessary skills and abilities to face life issues, and traditional and conventional education in the form of in-school learning has not been able to help them solve life issues. Therefore, the quality process in primary schools is important as the starting point for the effectiveness of the educational system, and it seems that teaching a number of life skills should be included in primary textbooks. According to the background check, a comprehensive research related to content analysis of all primary school books has not been done. Therefore, the present research, which includes all the books of the six primary education levels; It is also taking steps in order to solve this gap and fill the gap in the existing background. Therefore, this research seeks to answer the following questions:

- 1 To what extent have primary school textbooks paid attention to teaching decision-making skills?
- 2 How is the importance factor and prioritization of decision-making skill indicators?
- 3 To what extent have primary school textbooks paid attention to teaching problem solving skills?
- 4 How is the importance factor and prioritization of problem solving skill indicators?

1. PhD in Educational Management, PhD Candidate in Clinical Psychology, Islamic Azad University, Kish international Branch, Medical department.

*Corresponding Author:

Email: aboubakr.karimi@yahoo.com

5. What is the level of attention paid by primary school textbooks to teaching decision-making and problem-solving skills according to the level of education (1st to 6th grade) and textbooks?

The basis of the materials used in teaching life skills is the information obtained from the way of learning through observing the behavior of others and its consequences, and it is actually based on Bandura's social learning theory (1977). The theory of risk and resilience explains why some people respond better to the pressures and problems of everyday life than others. The theory of flexibility refers to internal factors such as self-esteem, the source of internal control and external factors such as social and family support as protective factors that make a person resistant to the dangers of poverty, anxiety and substance abuse. The theory of constructivism is derived from the theories of Piaget and Vygotsky, who consider the comprehensive to be important in the construction and interpretation of knowledge. In this approach, each learner actively builds their knowledge based on what they know, and the teaching method is group and collaborative. Basically, constructivism is a theory based on observation and scientific study, about that; How does a person learn? This theory believes that humans build their understanding and knowledge through experiencing things and thinking about experiences. This process is necessary for learning problem solving, reasoning, critical thinking, active and thoughtful use of knowledge

Method: Descriptive and content analysis. The statistical population is all the textbooks of the primary education course (sixth grade) of the academic year 1399-99. Census sampling method was used and all elementary school books (41 volumes, 4947 pages) were reviewed and analyzed. The measurement tool was a researcher-made content analysis checklist, the validity of which was verified using the opinion of experts and its reliability was verified using the method of intra-subject agreement between the two coders. Data were analyzed using the three Shannon entropy steps.

Findings: In all pages of elementary school textbooks, the subject of decision-making and problem-solving skills has been discussed 755 times, of which; The highest attention with 403 frequency (53.4%) is related to "problem solving" skill and the lowest attention with 352 cases (46.6%) is related to "decision making" skill. In elementary school textbooks, the highest coefficient of importance is related to "decision making" skill (0.2221) and the lowest is related to "problem solving" skill with a coefficient of 0.502. The first grade has 5 book titles, which are 64 times (8.5%) in total; Second grade with 6 titles 92 (12.2%); Third, fourth and fifth grades with 7 titles 118 (15.6%) respectively; 134 (17.8%) and 128 times (17%) and the sixth grade with 9 titles, 219 times (29%) mentioned decision-making and problem-solving skills. The most attention to the total skills is related to the book "Mathematics" with 131 frequencies (17.4%) and the least attention to "Quran teaching" with 80 frequencies (10.6%). The book "Persian" in a total of six bases, 81 times; "Persian writing" 99; "Experimental Sciences" 105; "Teaching

the Qur'an" 80; "Mathematics" 131; "Heavenly Gifts" 108 and "Social Studies" have dealt with these skills 102 times in total.

As observed, learning and familiarizing elementary school students with life skills is an inevitable necessity. The results show that primary school books have paid less attention to the teaching of "decision-making" skills; On the other hand, based on the results obtained by Shannon's entropy method, the skill of "decision-making" has been recognized as important, so it is suggested to pay enough attention to teaching these skills along with other life skills in the reprinting of elementary school textbooks. The least attention is paid to the sum of decision-making and problem-solving skills related to the book "Teaching Quran". Curriculum planners and authors of textbooks should review this book and consider issues related to life skills. According to the content analysis, in some books of each grade level, the least attention has been given to teaching decision-making and problem-solving skills, it is suggested that these books should also be reviewed in terms of life skills. The findings of this plan will be useful for the Ministry of Education and the organization of writing and compiling elementary school textbooks and all teachers and curriculum planners. One of the problems of this research was the wideness of the statistical population and examples of life skills. Considering that 41 textbooks and nearly 5 thousand pages were analyzed. This work was a time-consuming process that was analyzed page by page by several trained teams, and the problem of the scope and time-consuming nature of the work was well managed.

Keywords: Content Analysis Textbooks Elementary, Life Skills, Decision Making, Problem Solving

تحلیل و ارزیابی کتاب‌های درسی دوره ابتدایی از نظر میزان توجه به آموزش مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله

ابوبکر کریمی*

چکیده

هدف: تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی، بر اساس مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله است. **روش:** توصیفی و از نوع تحلیل محتواست. جامعه آماری، همه کتاب‌های دوره آموزش ابتدایی (شش پایه) سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود. از روش نمونه‌گیری سرشماری استفاده و همه کتاب‌های دوره ابتدایی (۴۱ جلد کتاب، ۴۹۴۷ صفحه) مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. ابزار اندازه‌گیری، چک‌لیست تحلیل محتوای محقق ساخته بوده که روایی آن با استفاده از نظر صاحب‌نظران و پایایی آن با استفاده از روش توافق درون موضوعی بین دو کدگذار بررسی و تأیید گردید. داده‌ها با استفاده از مراحل سه‌گانه آنتروپی شانون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: در کلیه صفحات کتاب‌های دوره ابتدایی ۷۵۵ بار به موضوع مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله پرداخته شده که از این تعداد؛ بیش‌ترین توجه با ۴۰۳ فراوانی (۵۳,۴٪) مربوط به مهارت «حل مسئله» و کمترین توجه با ۳۵۲ مورد (۴۶,۶٪) مربوط به مهارت «تصمیم‌گیری» است. در کتاب‌های دوره ابتدایی بیش‌ترین ضریب اهمیت مربوط به مهارت «تصمیم‌گیری» (۲۲۲۱/۰) و کمترین مربوط به مهارت «حل مسئله» با ضریب ۰/۱۵۰۲ است. پایه اول ۵ عنوان کتاب دارد که در مجموع ۶۴ بار (۸,۵٪)؛ پایه دوم با ۶ عنوان ۹۲ (۱۲,۲٪)؛ پایه‌های سوم، چهارم و پنجم با ۷ عنوان به ترتیب ۱۱۸ (۱۵,۶٪)؛ ۱۳۴ (۱۷,۸٪) و ۱۲۸ مرتبه (۱۷٪) و پایه ششم با ۹ عنوان، ۲۱۹ مرتبه (۲۹٪) به مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله اشاره کرده است. بیش‌ترین توجه به مجموع مهارت‌ها مربوط به کتاب «ریاضی» با ۱۳۱ فراوانی (۱۷,۴٪) و کمترین توجه «آموزش قرآن» با ۸۰ فراوانی (۱۰,۶٪) است.

کلیدواژه‌ها: تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی، مهارت‌های زندگی، تصمیم‌گیری، حل مسئله

۱. دکتری مدیریت آموزشی و دانشجوی دکتری روان‌شناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بین‌المللی کیش، گروه پزشکی و پژوهشگر و مدرس دانشگاه.

* نویسنده مسئول:

مقدمه

پیشرفت و تعالی در هر جامعه‌ای زمانی ممکن می‌شود که برنامه‌ریزان و سیاست‌گزاران جامعه؛ توجه به کودکان و نوجوانان را سرلوحه کار خود قرار دهند (Samadi, 2010). یکی از نهادهایی که در این زمینه نقش مهمی را ایفا می‌کند، نظام آموزش عمومی است. عده‌ای از صاحب‌نظران تعلیم و تربیت بر این باور هستند که نظام آموزش عمومی باید دانش‌آموزان را ضمن آشنا نمودن با روش‌های حفظ سلامت جسم و بهداشت روان، آن‌ها را برای ایفای نقش‌های مختلف و زندگی در جامعه آماده نماید (Mosapour, 2013). سیر صعودی آسیب‌های اجتماعی طی چند دهه اخیر در سراسر جهان، کارشناسان را به بررسی این معضل و یافتن راه‌حلی برای آن برانگیخته است. نتیجه این بررسی‌ها نشان داده که بسیاری از آسیب‌های اجتماعی ناشی از کمبود مهارت‌های روانی و اجتماعی لازم برای برخورد مؤثر با مشکلات زندگی هستند (Karimi and Fekri, 2013). پژوهش‌ها نشان می‌دهند که آموزش مهارت‌های زندگی^۱ به ارتقاء بهداشت روانی کودکان و نوجوانان در ابعاد مختلف زندگی کمک می‌کند و از اساسی‌ترین برنامه‌های پیشگیرانه در سطح اولیه به شمار می‌رود. یونیسف^۲ (۱۹۹۷) مهارت‌های زندگی را یک رویکرد مبتنی بر تغییر یا شکل‌دهی رفتار می‌داند که برقراری توازن میان سه حوزه دانش، نگرش‌ها و مهارت‌ها را مدنظر قرار می‌دهد. طبق تعریف سازمان جهانی بهداشت (۲۰۰۳) مهارت مبتنی بر تفکر شامل مهارت تصمیم‌گیری و مهارت حل مسئله می‌باشد.

مهارت حل مسئله^۳، فرآیند تفکر منطقی و منظمی است که به فرد کمک می‌کند تا هنگام رویارویی با مشکلات راه‌حل‌های متعددی جستجو کند و سپس بهترین راه‌حل را انتخاب نماید (Sharafi, 2008). این توانایی فرد را قادر می‌سازد تا به‌طور مؤثرتری مسائل زندگی را حل نماید. مسائل مهم زندگی چنانچه حل نشده باقی بمانند، استرس روانی ایجاد می‌کنند که به فشار جسمی منجر می‌شود (Kolb and Vishaw, 2018). مهارت تصمیم‌گیری^۴ به فرایندهای ذهنی (شناختی) گفته می‌شود که به انتخاب یک اقدام در میان اقدامات جایگزین می‌انجامند. عامل کلیدی در اینکه «باعث رخ دادن رویدادها شویم» نه اینکه «تسلیم رخ دادن آن‌ها باشیم»، تصمیم‌گیری ماهرانه است. تصمیم‌گیری در دو نوع تجویزی و توصیفی تعریف می‌گردد. این توانایی به فرد کمک می‌کند تا به نحو مؤثرتری در مورد مسائل تصمیم‌گیری نماید. اگر کودکان و نوجوانان بتوانند فعالانه در مورد اعمالشان تصمیم‌گیری کنند، جوانب مختلف انتخاب را بررسی و پیامد هر انتخاب را ارزیابی کنند، مسلماً در سطوح بالاتر بهداشت روانی قرار خواهند گرفت (AliakbariDehkordi, 2018).

بهترین مکان و موقعیت برای آموزش‌های مهارت زندگی، مسیر تحصیلات در آموزش و پرورش است که کودک را از سنین پیش‌دبستانی تا مقاطع بالای آموزش عالی همراهی می‌کند (Jain and Goyal,)

-
1. Life skills
  2. UNICEF
  3. Problem Solving
  4. Decision making skill

در چنین شرایطی مدارس موظف به آماده کردن دانش‌آموزان برای کسب تجربه‌ها، استفاده از فرصت‌ها و پذیرش مسؤلیت‌ها در زندگی بزرگ‌سالی‌اند. مدارس از طریق محتوای کتاب‌های درسی این مهارت‌ها را به دانش‌آموزان منتقل می‌نمایند (Maleki, 2018). اهمیت کتاب‌های درسی تنها از جنبه‌ی ابزاری برای آموزش مطرح نیست بلکه کاربرد گسترده‌ی آن در مدارس، دانش‌آموزان را در معرض عقاید، ایده‌ها و افکار گوناگونی قرار می‌دهد (Whitaker and Dyer, 2005). ارزیابی محتوای کتاب‌های درسی، علاوه بر کمک به افزایش کارایی و اثربخشی آن‌ها، می‌تواند تحقق مطلوب اهداف آموزشی را به دنبال داشته باشد (Fazlollahi and Tavana, 2010). شناخت نقاط ضعف و قوت متون و محتوای کتاب‌ها در سیستم متمرکز آموزشی کشور ما و مبادرت به اصلاح، تعدیل، تکمیل، تجدیدنظر و طراحی مجدد ساختار آن‌ها، نقش اساسی در فرایند سامانمند نمودن آموزش و یادگیری^۱ و تسهیل، تعمیق و تسریع آن برای فراگیران و معلمین خواهد داشت (Niknafs and Aliabadi, 2012).

بسیاری از محققان معتقدند که مهارت‌های حل مسئله، دوراندیشی و انجام ارزیابی‌های منطقی به کودکان کمک می‌کند تا به‌طور موفقیت‌آمیزی با مشکلات مقابله نموده و از نظر عاطفی، اجتماعی، بدنی، زیباشناسی و اخلاقی توانمند گردند؛ اما متأسفانه بسیاری از افراد در رویارویی با مسائل زندگی توانایی‌های لازم را کسب نکرده و در مواجهه با مشکلات روزمره آسیب‌پذیر می‌باشند (Najafi et al, 2011). مطالعات پژوهشی نشان دادند که بسیاری از دانش‌آموزان در رویارویی با مسائل زندگی فاقد مهارت‌ها و توانایی‌های لازم‌اند و آموزش‌های سنتی و مرسوم در قالب یادگیری‌های درون مدرسه‌ای نتوانسته‌اند آن‌ها را در حل مسائل زندگی یاری کنند (Glik, 2005). یکی از پژوهش‌های انجام‌شده حاکی از آن است که دانش‌آموزان در مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله با مشکلات زیادی روبرو بوده و میانگین کسب‌شده در مهارت‌های فوق بسیار پایین بوده است (Farzamnya, 2002). لذا آموزش این مهارت‌ها می‌تواند موجب ارتقای رشد شخصی و اجتماعی و پیشگیری از مشکلات روانی اجتماعی شود (Collins et al, 2014). در بسیاری از کشورهای جهان آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس ابتدایی و دبیرستان به عنوان یک برنامه عمومی انجام می‌گیرد که هدف آن رشد توانایی‌های اجتماعی و روانی است. با این حال، متأسفانه امروزه کمتر کتاب‌هایی وجود دارند که در آن‌ها به حل مسئله و یادگیری فعال، توجه شده باشد؛ اکثر کتاب‌ها، بیشتر بر انتقال اطلاعات متمرکز است. طبق نظر پیاژه، دانستن اطلاعات بیشتر، تفکر کودک را پیشرفته‌تر نمی‌سازد (Byabangard, 2008). در نظام آموزشی کشور ما نیز آموزش مهارت‌های زندگی جز اهداف آرمانی تعلیم و تربیت و یا حتی دروس خاص در دوره‌های گوناگون ذکر شده است (Safi, 2012). با این وجود تحقیقات نشان می‌دهد که نظام آموزشی کشور چندان هم در آموزش این مهارت‌ها توفیق نداشته است (Kiamanesh, 2000 & Adib, 2005).

آموزش مهارت‌های زندگی به دانش آموزان، مورد تأکید بسیاری از مربیان و صاحب‌نظران تعلیم و تربیت بوده است. برای مثال از نظر جان دیوئی هدف تعلیم و تربیت آماده کردن شهروندان برای خودگردانی است و این یادگیری مثل هر یادگیری دیگر باید از راه عمل صورت گیرد. به نظر دیوئی بزرگ‌ترین نقص آموزشگاه‌های سنتی آن است که در آن سعی می‌شود در محیطی که فاقد هرگونه روح اجتماعی است، برای اجتماع، اعضای شایسته و مفید تربیت کنند.

دوره ابتدایی در نظام آموزشی ایران دانش‌آموزان گروه سنی ۶ تا ۱۱ ساله را دربر می‌گیرد و این دوره به دلیل ویژگی‌های و شرایط سنی کودکان از اهمیت و حساسیت بیشتری نسبت به دوره‌های تحصیلی دیگر برخوردار است (Ravshani, 2016). کودکان در این دوره بیش‌ترین آمادگی را برای یادگیری دارند، انگیزه و علاقه کودکان به آموختن با توجه به گرایش فطری آن‌ها به جستجوگری و پرسشگری و کسب شناخت بالاست، دوره‌ای است که شخصیت دانش‌آموزان شکل می‌گیرد و آینده آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Shokohi, 2007). لذا فرایند کیفیت در مدارس ابتدایی به عنوان نقطه شروع اثربخشی نظام آموزشی مهم می‌باشد و به نظر می‌رسد که آموزش تعدادی از مهارت‌های زندگی باید در کتاب‌های درسی ابتدایی گنجانده شوند. طبق بررسی پیشینه، پژوهش‌های مربوط به تحلیل محتوای همه کتاب‌های دوره‌ی ابتدایی انجام نشده است. لذا پژوهش حاضر که همه کتاب‌های شش پایه تحصیلی ابتدایی را در برمی‌گیرد؛ در راستای رفع این خلأ و پر کردن شکاف پیشینه موجود نیز گام برمی‌دارد. بنابراین این پژوهش درصدد پاسخگویی به سؤالات زیر است:

- ۱ تا چه اندازه کتاب‌های درسی دوره ابتدایی به آموزش مهارت تصمیم‌گیری، توجه نموده است؟
- ۲ ضریب اهمیت و اولویت‌بندی شاخص‌های مهارت تصمیم‌گیری، چگونه است؟
- ۳ تا چه اندازه کتاب‌های درسی دوره ابتدایی به آموزش مهارت حل مسئله، توجه نموده است؟
- ۴ ضریب اهمیت و اولویت‌بندی شاخص‌های مهارت حل مسئله، چگونه است؟
- ۵ میزان توجه کتاب‌های درسی دوره ابتدایی به آموزش مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله به تفکیک پایه تحصیلی (اول تا ششم ابتدایی) و کتاب‌های درسی چگونه است؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

برنامه آموزش مهارت‌های زندگی یک برنامه پیشگیری اولیه است که در جهان، اولین بار در سال ۱۹۷۹ با اقدامات دکتر گیلبرت جی بوتوین^۱ آغاز گردید. سازمان بهداشت جهانی به منظور ارتقای سطح بهداشت روانی و پیشگیری از آسیب‌های روانی - اجتماعی در سال ۱۹۹۳ پیشنهاد اجرای آموزش مهارت‌های زندگی را در کشورهای جهان سوم به یونیسف ارائه داد. همچنین در آگوست ۱۹۹۳ از

۱. پروفیسور روان‌شناس و عضو دپارتمان بهداشت عمومی و روان‌پزشکی دانشگاه کرنل. بوتوین یک رفتارگراست و در برنامه‌های پیشگیرانه مدرسه محور کارهای بسیاری انجام داده و در زمینه پیشگیری از خشونت و سوء‌مصرف مواد هم در نوجوانان فعالیت گسترده‌ای انجام داده است.

طرف یونیسف به عنوان مدلی برای پیشگیری از آسیب‌های روانی اجتماعی به جهانیان معرفی شد. از آن زمان به بعد در کشورهای مختلف به کار بسته شده و نتایج مطالعات حاکی از اثربخشی این برنامه در افزایش سلامت روانی و جسمی، تقویت اعتماد به خویشتن و احترام به خود، کمک به تقویت و توسعه ارتباطات دوستانه و پیشگیری از مشکلات و آسیب‌های اجتماعی بوده است (Esmaeilzade et al, 2017). در ایران نیز چند سالی است طرح آموزش مهارت‌های زندگی زیر نظر سازمان بهزیستی، یونیسف و سازمان بهداشت جهانی اجرا می‌شود. آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۱۳۷۷-۷۸ برای اولین بار اقدام به اجرای این طرح به عنوان یک درس پرورشی سطح متوسطه نمود (Esmaeili, 2001, p114).

الف. نظریه یادگیری اجتماعی

پایه مطالبی که در آموزش مهارت‌های زندگی به کار برده می‌شود، اطلاعاتی است که از نحوه یادگیری از طریق مشاهده رفتار دیگران و پیامدهای آن به دست می‌آید و در واقع مبتنی بر نظریه یادگیری اجتماعی بندورا (۱۹۷۷) است (Saffarinia, 2018). در نظریه یادگیری اجتماعی بندورا یادگیری فرآیندی فعال و مبتنی بر تجربه است و به همین جهت افراد خصوصاً کودکان در جریان یادگیری و آموزش فعالانه به امر یادگیری مهارت‌های زندگی می‌پردازند، بنابراین در این آموزش از روش‌هایی که شرکت فعال افراد در گروه‌های مختلف سنی و جنسی را در فراگیری، تسهیل می‌بخشد، استفاده می‌شود. این شیوه‌ها شامل تشکیل گروه‌های کوچک یا گروه‌های دوفنری، بارش فکری و بحث و مناظره است (World Health Organization, 2003). در نظریه یادگیری اجتماعی «خودکارآمدی»^۱ نقش مهمی در عملکرد افراد دارد. خودکارآمدی درباره توانایی فرد برای انجام موفقیت‌آمیز تکالیف خاص در موقعیت‌های خاص دلالت دارد. چنین تصور می‌شود که این باورها اعمال انسانی نظیر انتخاب هدف و فعالیت‌های خاص، میزان مقاومت و تلاش در برابر مشکلات را تحت تأثیر قرار می‌دهد. یادگیری مهارت‌های زندگی می‌تواند تقویت و افزایش خودکارآمدی را به دنبال داشته باشد.

ب. نظریه شناختی حل مسئله

بر اساس این دیدگاه، مهارت‌های ضعیف حل مسئله به رفتارهای اجتماعی ضعیف مربوط می‌شود. تحقیقات انجام شده با کودکان پیش‌دبستانی و مهدکودک بیانگر این موضوع است (Ganji, 2014). کودکانی که چنین دوران آموزشی را دیده‌اند، بهتر توانسته‌اند با مشکلات زندگی روزمره کنار بیایند. آن‌ها یاد گرفتند تا راه‌حل‌ها و پیامدهای رفتاری بیشتری را پیش‌بینی کنند، بهتر با ناکامی‌ها و به تأخیر انداختن انتظارات کنار بیایند و کمتر از پرخاشگری برای تحقق سریع انتظارات خود استفاده می‌کنند. همچنین پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که آموزش مهارت‌های حل شناختی مسئله در

مراحل اولیه فرایند رشد (دوره کودکی و نوجوانی اول) اثربخش تر از سایر مراحل است. یکی از مهم‌ترین مهارت‌های اجتماعی، آموزش همنوایی است. همنوایی، مهارتی است که به عنوان بنیان حل مسئله و مدیریت هیجان مطرح می‌شود. به‌طور کلی به فرایند شناختی- رفتاری فرد اطلاق می‌شود که به وسیله آن، فرد می‌خواهد راهبردهای مؤثر و سازگارانه مقابله‌ای برای مشکلات روزمره را تعیین، کشف و ابداع کند.

ج. نظریه ریسک و انعطاف

این نظریه توضیح می‌دهد که چرا بعضی افراد نسبت به دیگران بهتر به تحمل فشارها و مشکلات روزمره زندگی پاسخ می‌دهند. نظریه انعطاف به عوامل درونی مانند عزت‌نفس، منبع کنترل درونی و عوامل بیرونی مانند حمایت اجتماعی و خانواده را به‌مثابه فاکتورهای حفاظتی مطرح می‌کند که فرد را در برابر خطرات فقر، اضطراب و سوءمصرف مواد، مقاوم می‌کند (Karimi, 2019). ارتقاء مهارت‌های شناختی - اجتماعی و مهارت حل مسئله تعدیل‌کننده‌های رفتاری هستند که باعث افزایش انعطاف و کاهش خطر در نوجوانان می‌شوند.

د. نظریه سازنده گرایی

نظریه سازنده گرایی برگرفته از نظریات پیازه و ویگوتسکی است که فراگیر را در ساخت و تفسیر دانش مهم قلمداد می‌کنند (Kallio and Wells, 2012). در این رویکرد هر یک از یادگیرندگان دانش خود را بر مبنای دانسته‌های خود به صورت فعالانه‌ای می‌سازند و روش آموزش نیز به صورت گروهی و مشارکتی است. اساساً سازنده گرایی نظریه‌ی مبتنی بر مشاهده و مطالعه علمی است، درباره‌ی اینکه؛ انسان چگونه می‌آموزد. این نظریه معتقد است که انسان‌ها، فهم و دانش خود را از طریق تجربه نمودن اشیا و فکر کردن درباره‌ی تجربیات می‌سازند. این فرایند برای یادگیری حل مسئله، استدلال، تفکر نقادانه، استفاده‌ی فعال و متفکرانه از دانش ضروری است (Dangel, 2011). درواقع اصول یادگیری به عنوان یک فعالیت سازنده بر پایه‌ی این ایده است که یادگیری روزانه به صورت حل مسئله و کار اتفاق می‌افتد. خلاصه پیشینه به شرح جدول ۱ است.

جدول (۱): خلاصه پیشینه به ترتیب سال

پژوهشگر	نتیجه پژوهش
Melz (۱۹۸۷)	جوانانی که مهارت‌های زندگی را کسب کردند، نگرش مثبت، توانایی حل مسئله و سبک زندگی سالم داشتند.
Botvin (۲۰۰۱)	تأکید بر آموزش مهارت‌های خود مدیریتی و مهارت‌های بین فردی
O'Hearn and Gatz (۲۰۰۲)	بر آموزش مهارت حل مسئله تأکید داشتند.
Shechtman and et al (۲۰۰۵)	آموزش مهارت‌های حل مسئله، تصمیم‌گیری، روابط بین فردی و حفظ سلامت جسمی بر محیط زندگی و کارایی شخصی تأثیر بسزایی دارد
Tuttle (۲۰۰۶)	آموزش مهارت‌های زندگی در نوجوانان منجر به ارتقای توانایی‌های تصمیم‌گیری، ارتباطات، افزایش اعتماد دبه‌نفس آنان می‌شود.
Sandhu (۲۰۱۴)	دانش آموزان مهارت‌های زندگی اندکی را دارا هستند و این نیاز احساس می‌شود که معلمان مهارت‌های زندگی را میان دانش آموزان توسعه دهند.
Al Masri and et al (۲۰۱۶)	آموزش مهارت‌های زندگی به‌طور تصادفی در میان کتاب‌های درسی انگلیسی توزیع شده‌اند و هیچ استراتژی برای توزیع مهارت‌های زندگی وجود ندارد و بالاترین میزان توجه مربوط به مهارت زندگی ارتباط مؤثر و حل مسئله بود.
Kordnoghha (۲۰۰۵) bi	مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله از نظر دانش آموزان و دبیران و کارشناسان تعلیم و تربیت جهت تدوین برنامه درسی مهارت‌های زندگی در دوره ابتدایی از اولویت‌های بالایی برخوردارند.
Yazdizadeh (۲۰۰۹)	کتاب درسی دوره‌ی راهنمایی به میزان اندک و به صورت ناقص به آموزش مهارت‌های تصمیم‌گیری، کنترل خشم و روابط میان فردی پرداخته است.
Shirinkam (۲۰۰۹)	از مجموع کتب پایه اول ابتدایی کتاب بخوانیم و بنویسیم بیش‌ترین توجه را به سطح شناختی مهارت‌های زندگی و از نظر میزان توجه تصاویر کتاب قرآن بیش‌ترین توجه را به مهارت‌ها داشته است.
Akbarzadeh Mirzanagh (۲۰۱۱)	کتاب مطالعات اجتماعی سال اول متوسطه، مهارت‌های مسئولیت‌پذیری، ارتباط با دیگران و تصمیم‌گیری را پرورش می‌دهد، اما توجه چندانی به مهارت‌های مدیریت هیجانات و همدلی ندارد.
Ahmadi (۲۰۱۲)	بین میزان توجه کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی به هر یک از مؤلفه‌های آموزش مهارت‌های زندگی تفاوت وجود دارد به‌طوری‌که مهارت همدلی بیش‌ترین و پس‌از آن به ترتیب مهارت خودآگاهی، مهارت روابط بین فردی، تفکر خلاق و مهارت حل مسئله بکار گرفته شده‌اند.

Hashemi (۲۰۱۴)	مؤلفه‌های مهارت‌های زندگی در متن‌ها، تصاویر، اشعار کتاب فارسی پایه اول ابتدایی در حد مناسبی پرداخته شده است.
Juanmardi (۲۰۱۶)	کتاب‌های کودکانه مقطع پیش‌دبستانی به مهارت حل مسئله، توجه کافی داشته است.
Asadollahi and et al (۲۰۱۶)	بر اساس نظر معلمان، کتاب تعلیمات اجتماعی ششم ابتدایی به تصمیم‌گیری توجه بیشتری نموده است.
Roshani (۲۰۱۶)	معلمان معتقد به رشد مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان از طریق آموزش درس مهارت‌های زندگی در مقطع ابتدایی هستند.

پیشینه نشان داد که مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری یکی از نیازهای مهم آموزشی کودکان در دنیای امروزی است. لکن همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد در بعضی از کشورها و کتب درسی به آموزش این مهارت‌ها توجه شده و در بعضی از کتاب‌های آموزش عمومی توجه کمتری به آن شده است. لذا با تکیه بر مبانی نظری مطرح‌شده و مطالعات پژوهشی انجام‌شده، چارچوب پژوهش به شرح جدول ۲ صورت‌بندی شده است.

جدول (Error! No text of specified style in document.): چارچوب نظری مهارت‌های زندگی و

شاخص‌های مربوط به آن

عنوان مهارت	مصادیق						تعدادی از منابع	کتاب‌های تحلیل‌شده
	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	آشنایی با تصمیمات روزانه	انتخاب بهترین راه‌حل		
تصمیم‌گیری	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	آشنایی با تصمیمات روزانه		Maleki and Habibipour, (۲۰۰۷); Yazdizadeh (۲۰۰۹); Saatchi and et al (۲۰۱۰); World Health Organization (۲۰۰۶)	تمام کتاب‌های شش پایه تحصیلی دوره ابتدایی (۴۱ عنوان)
حل مسئله	استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی	تعریف و شناخت مسئله	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	انتخاب بهترین راه‌حل		Karimi and Fikri Hashemi (۲۰۱۳); Pirfiroozjaei (۲۰۱۶); UNICEF World (2003) Health	

Organization (۲۰۰۶)						
------------------------	--	--	--	--	--	--

روش پژوهش

پژوهش حاضر اسنادی بوده که به شیوه‌ی تحلیل محتوای^۱ توصیفی (کمی) برای بررسی مؤلفه‌های آموزش مهارت‌های زندگی در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی انجام شد. یکی از روش‌های مناسب برای بررسی محتوای کتاب‌های درسی، روش تحلیل محتواست (Krippendorff, 2004). بر اساس نظر برلسون، تحلیل محتوای کمی، فنی پژوهشی برای توصیف عینی، منظم و کمی محتوای آشکار پیام است (Berelson, 1959, p18). در این پژوهش با الهام از مراحل تحلیل محتوای استاکز (۲۰۰۳: ۶۱-۶۳)، مراحل زیر اجرا گردید: در ابتدا سؤالاتی برای تحلیل محتوا بر اساس ادبیات موضوع تدوین گردید. سپس پژوهشگر کار را با مطالعه گسترده منابعی که در ارتباط با مهارت‌های زندگی و تحلیل محتوا بود، ادامه داد. سپس نسبت به تعریف موضوع و انواع مهارت‌ها اقدام گردید. در مرحله بعدی مقولات و شاخص‌های هر کدام از مهارت‌های زندگی تعیین و تعریف گردید؛ یعنی بر اساس منابع معتبر موجود، شاخص‌ها و اجزاء مهارت تصمیم‌گیری و مهارت حل مسئله به صورت چک‌لیستی محقق ساخته تهیه گردید؛ و در نهایت چارچوب مفهومی پژوهش در قالب ۲ مهارت و ۱۰ شاخص طراحی گردید^۲. بعدازآن دستورالعملی برای کدگذاری مقولات در متن تهیه شد. این راهنما شامل تعریف مقولات، نحوه کدگذاری، تعیین زمان و مقدار محتوایی که در یک جلسه باید تحلیل شود؛ بود. که در راستای برداشت یکسان، به همکاران پژوهش (۵ نفر دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی) اعلام گردید. سپس در یک فرایند ۴ ماهه با مشاهده و مطالعه تمام کتاب‌های درسی دوره ابتدایی (از ابتدای هر کتاب تا انتهای آن) حضور هر شاخص از مهارت‌های زندگی در کتاب ثبت و کدگذاری گردید. سپس داده‌های جمع‌آوری شده طبقه‌بندی شده و بر اساس روش «آنتروپی شانون^۳» تجزیه و تحلیل و ضریب اهمیت مؤلفه و شاخص‌ها مشخص گردید. واحد ثبت؛ جمله و واحد تحلیل نیز صفحات (متن، پرسش‌ها، تمرین‌ها و تصاویر) و روش شمارش نیز فراوانی است.

جامعه آماری این تحقیق را تمامی کتاب‌های دوره ابتدایی سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ تشکیل می‌دهند که جمعاً شامل ۴۱ جلد کتاب (۴۹۴۷ صفحه) است. از آنجایی که نمونه، برابر با جامعه آماری بوده، از روش سرشماری استفاده شده است. برای تحلیل داده‌ها روش‌های بسیاری ارائه شده که اساس آن‌ها درصدگیری از فراوانی مقوله‌هاست. این روش‌ها مشکلات ریاضیاتی خاص خود دارند که از اعتبار

۱. Content Analysis

۲. در ابتدا شاخص‌های مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله بر اساس ادبیات موضوع، شناسایی شدند. سپس لیست شاخص‌های مربوط به هر مهارت در اختیار ۶ نفر از متخصصین قرار گرفتند. پس از لحاظ نمودن نظرات آن‌ها، برای هر مهارت، ۵ شاخص قابل فهم، کاربردی و بااهمیت برای کودکان دوره دبستان طبق جدول شماره ۲ در نظر گرفته شد.

۳. Shanon Entropy

نتایج آن‌ها می‌کاهد. در این پژوهش تلاش شده تا داده‌ها با روشی که برگرفته از نظریه سیستم‌هاست و در بحث تحلیل محتوا نگاه جدیدی به پردازش داده‌ها دارد؛ هم پردازش شوند. در ابتدا فراوانی مصادیق در محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی استخراج شد و در ماتریس تصمیم درج گردید. سپس داده‌های پژوهش در فرایند تحلیلی آنتروپی شانون (بهنجار کردن داده‌های جدول فراوانی، محاسبه بار اطلاعاتی مقوله‌ها و به دست آوردن ضریب اهمیت آن‌ها) تجزیه، تحلیل و توصیف شدند. برای روایی^۱ بخشی به تحلیل محتوای پژوهش حاضر؛ از منابع معتبر در دسترس، پژوهش‌های قبلی و نظرات متخصصین بهره گرفته شد. برای طبقه‌بندی مقوله‌ها از روش قیاسی استفاده شد، به این صورت که پس از استخراج شاخص‌ها از منابع متعدد، مؤلفه‌ها و مصادیق به تأیید شش نفر از صاحب‌نظران این حوزه رسید. در نهایت مصادیق اصلاح‌شده مهارت‌های زندگی طبق جدول شماره ۲، برای اجرای تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی، بکار گرفته شدند. برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد^۲، ده درصد از کل محتوای کتاب‌های ابتدایی در معرض بررسی پژوهش‌گر دوم قرار گرفت. سپس با محاسبه درصد توافق مورد انتظار، درصد توافق مشاهده‌شده بین دو کدگذار با استفاده از فرمول زیر محاسبه گردید:

همان‌طور که مشاهده می‌شود تعداد کل گدها که توسط محقق و همکار تحقیق به ثبت رسیده است برابر ۳۴۹، تعداد کل توافقات بین این گدها ۱۵۶ و تعداد کل عدم توافقات بین این گدها برابر ۳۷ است. پایایی بین کدگذاران با استفاده از فرمول ذکرشده برابر ۸۹ درصد است. با توجه به اینکه این میزان پایایی بیشتر از ۶۰ درصد است، می‌توان گفت میزان پایایی تحلیل محتواهای صورت گرفته، مناسب می‌باشد. به منظور کاهش یا به حداقل رساندن تفاوت میان کدگذاران، مطالعه باید دارای رویه واحد در طول کار باشد و کدگذاران همیشه از آن رویه پیروی کنند. مثلاً در این پژوهش، هر جلسه کدگذاری، با مرور دستورالعمل شروع می‌شد. هدف از این کار تجدیدحافظه کدگذاران در مورد تعاریف طبقات بود.

یافته‌های پژوهش

تا چه اندازه کتاب‌های درسی دوره ابتدایی به آموزش مهارت تصمیم‌گیری، توجه نموده است؟ و ضریب اهمیت و اولویت‌بندی شاخص‌های مهارت تصمیم‌گیری، چگونه است؟ برای پاسخ به این سؤالات، ۴۱ عنوان کتاب مربوط به ابتدایی در دوره زمانی چهارماهه بررسی و مطالعه شد. بر پایه این بررسی، حضور هر مضمون (شاخص) در کتاب، در جدول مربوطه ثبت گردید و به آن امتیاز یک داده شد^۳. پس از آن تعداد فراوانی‌های هر مصداق به شرح جدول شماره ۳، محاسبه و مشخص شد.

1. Validity
2. Reliability

۳- عدد یک ارزش رقمی ندارد و فقط نماد استفاده شدن آن مؤلفه در درس است.

جدول (۳): توزیع فراوانی میزان توجه به مهارت تصمیم‌گیری در کتاب‌های دوره ابتدایی

عنوان کتاب	مصادیق پایه تحصیلی	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	آشنایی با تصمیمات روزانه	جمع	
فارسی	اول	۱	۱	۱	۱	۱	۵	
	دوم	۱	۱	۱	۱	۱	۵	
	سوم	۱	۲	۱	۱	۱	۶	
	چهارم	۱	۳	۱	۱	۱	۷	
	پنجم	۱	۱	۱	۱	۱	۵	
	ششم	۳	۲	۲	۱	۳	۱۱	
	جمع کل شاخص‌ها	۸	۱۰	۷	۶	۸	۳۹	
نگارش فارسی	اول	۱	۱	۱	۱	۱	۵	
	دوم	۲	۱	۱	۱	۲	۷	
	سوم	۲	۱	۱	۱	۲	۷	
	چهارم	۱	۱	۱	۱	۱	۵	
	پنجم	۱	۲	۱	۲	۱	۷	
	ششم	۳	۱	۲	۱	۲	۹	
	جمع کل شاخص‌ها	۱۰	۷	۷	۷	۹	۴۰	
علوم تجربی	اول	۱	۱	۱	۱	۱	۵	
	دوم	۱	۱	۱	۱	۲	۶	
	سوم	۱	۱	۱	۱	۲	۶	
	چهارم	۱	۲	۱	۱	۱	۶	
	پنجم	۱	۲	۱	۱	۱	۶	
	ششم	۲	۲	۳	۱	۱	۹	
	جمع کل شاخص‌ها	۷	۹	۸	۶	۸	۳۸	
	اول	۲	۱	۱	۱	۱	۶	
	دوم	۱	۱	۱	۱	۱	۵	
	سوم	۱	۱	۳	۱	۱	۷	

۱۱	۲	۱	۲	۴	۲	چهارم	آموزش قرآن	
۷	۲	۱	۱	۱	۲	پنجم		
۵	۱	۱	۱	۱	۱	ششم		
۴۱	۸	۶	۹	۹	۹	جمع کل شاخص‌ها		
۶	۲	۱	۱	۱	۱	اول	ریاضی	
۷	۱	۱	۱	۲	۲	دوم		
۸	۱	۱	۲	۱	۳	سوم		
۷	۱	۱	۱	۲	۲	چهارم		
۵	۱	۱	۱	۱	۱	پنجم		
۱۶	۵	۱	۲	۴	۴	ششم		
۴۹	۱۱	۶	۸	۱۱	۱۳	جمع کل شاخص‌ها		
۷	۲	۱	۱	۱	۲	دوم		هدیه‌های آسمانی
۱۱	۳	۱	۳	۲	۲	سوم		
۱۰	۱	۱	۳	۳	۲	چهارم		
۱۹	۳	۳	۲	۵	۶	پنجم		
۵	۱	۱	۱	۱	۱	ششم		
۵۲	۱۰	۷	۱۰	۱۲	۱۳	جمع کل شاخص‌ها		
۱۵	۵	۱	۳	۲	۴	سوم	مطالعات اجتماعی	
۸	۱	۲	۱	۲	۲	چهارم		
۱۲	۴	۳	۲	۱	۲	پنجم		
۲۸	۷	۲	۶	۵	۸	ششم		
۶۳	۱۷	۸	۱۲	۱۰	۱۶	جمع کل شاخص‌ها		
۱۵	۱	۴	۲	۴	۴	ششم	تفکر و پژوهش	
۱۵	۴	۵	۳	۱	۲	ششم	کار و فناوری	

مقدار بار اطلاعاتی، درجه انحراف، اهمیت و اولویت هر یک از مصادیق مهارت تصمیم‌گیری، به شرح جدول ۴ است. نحوه محاسبه شاخص‌ها، ضریب اهمیت و رتبه‌بندی در روش آنتروپی شانون به شرح زیر انجام گرفت:

در مرحله اول ماتریس تصمیم، بر اساس فراوانی مصادیق در محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی تشکیل داده شد. در مرحله دوم: ماتریس تصمیم نرمال گردید. نرمال شدن به این صورت است که درایه هر ستون بر مجموع ستون تقسیم می‌شود. در مرحله سوم آنتروپی هر مصداق، محاسبه گردید. با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله‌ها ($j=1, 2, \dots, n$) ضریب اهمیت (W_j) هر یک از مقوله‌ها محاسبه شده است. همچنین با توجه به بردار w ، مصادیق نیز رتبه‌بندی شدند.

جدول (۴): داده‌های بهنجار شده مصادیق مهارت تصمیم‌گیری در کتاب‌های دوره ابتدایی

رتبه	درجه اهمیت (W_j)	درجه انحراف (d_j)	آنتروپی هر شاخص (E_j)	بی‌مقیاسی خطی						فراوانی	مصادیق	عنوان کتاب
				ششم	پنجم	چهارم	سوم	دوم	اول			
۱	۰/۳۴۷	۰/۲۵۰	۰/۷۵۰	۰/۳۷۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۸	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	فارسی
۴	۰/۱۷۳	۰/۱۷۵	۰/۸۲۴	۰/۲۰	۰/۱۰	۰/۳۰	۰/۲۰	۰/۱۰	۰/۱۰	۱۰	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	
۳	۰/۱۹۵	۰/۱۹۷	۰/۸۰۲	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۷	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	
۵	۰/۱۳۶	۰/۱۳۸	۰/۸۶۱	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۶	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	
۱	۰/۳۴۷	۰/۲۵۰	۰/۷۵۰	۰/۳۷۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۸	آشنایی با تصمیمات روزانه	
۱	۰/۳۱۱	۰/۲۰۳	۰/۷۹۶	۰/۳۰	۰/۱۰	۰/۱۰	۰/۲۰	۰/۳۰	۰/۱۰	۱۰	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	نگارش فارسی
۲	۰/۲۰۵	۰/۱۹۷	۰/۸۰۲	۰/۱۴۲	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۷	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	
۲	۰/۳۰۵	۰/۱۹۷	۰/۸۰۲	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۷	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	
۲	۰/۳۰۵	۰/۱۹۷	۰/۸۰۲	۰/۱۴۲	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۷	ایستادگی در برابر فشار برای	

											تغییر دادن یک تصمیم	
۵	۰/۱۷۲	۰/۱۶۵	۰/۸۳۴	۰/۲۲	۰/۱۱	۰/۱۱	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۱۱	۹	آشنایی با تصمیمات روزانه	
۳	۰/۲۱۰	۰/۱۹۷	۰/۸۰۲	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۷	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	علوم تجربی
۲	۰/۲۴۴	۰/۲۳۰	۰/۷۶۹	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۱۱	۰/۱۱	۰/۱۱	۹	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	
۱	۰/۲۶۵	۰/۲۵۰	۰/۷۵۰	۰/۳۷۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۸	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	
۴	۰/۱۴۶	۰/۱۳۸	۰/۸۶۱	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۶	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	
۵	۰/۱۳۲	۰/۱۲۵	۰/۸۷۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۲۵۰	۰/۲۵۰	۰/۱۲۵	۸	آشنایی با تصمیمات روزانه	
۳	۰/۱۹۵	۰/۱۶۵	۰/۸۳۴	۰/۱۱	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۱۱	۰/۱۱	۰/۲۲	۹	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	
۱	۰/۲۵۰	۰/۲۱۱	۰/۷۸۸	۰/۱۱	۰/۱۱	۰/۴۴	۰/۱۱	۰/۱۱	۰/۱۱	۹	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	آموزش قرآن
۴	۰/۱۶۸	۰/۱۴۲	۰/۸۵۷	۰/۱۱	۰/۱۱	۰/۲۲	۰/۳۳	۰/۱۱	۰/۱۱	۹	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	
۵	۰/۱۶۳	۰/۱۳۸	۰/۸۶۱	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۶	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	
۲	۰/۲۳۱	۰/۱۸۷	۰/۸۱۲	۰/۱۲۵	۰/۲۵۰	۰/۲۵۰	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۸	آشنایی با تصمیمات روزانه	
۳	۰/۱۸۵	۰/۱۹۸	۰/۸۰۱	۰/۳۰۷	۰/۰۷۶	۰/۱۵۳	۰/۲۳۰	۰/۱۵۳	۰/۰۷۶	۱۳	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	

۲۵۴ تحلیل و ارزیابی کتاب‌های درسی دوره ابتدایی از نظر میزان توجه به آموزش مهارت‌های تصمیم‌گیری...

۲	۰/۲۲۳	۰/۲۳۸	۰/۷۶۱	۰/۳۶۳	۰/۰۹۰	۰/۱۸۱	۰/۰۹۰	۰/۱۸۱	۰/۰۹۰	۱۱	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	ریاضی
۴	۰/۱۷۵	۰/۱۸۷	۰/۸۱۲	۰/۲۵۰	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۲۵۰	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۸	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	
۵	۰/۱۲۹	۰/۱۳۸	۰/۸۶۱	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۶	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	
۱	۰/۲۸۵	۰/۳۰۴	۰/۶۹۵	۰/۴۵۴	۰/۰۹۰	۰/۰۹۰	۰/۰۹۰	۰/۰۹۰	۰/۱۸۱	۱۱	آشنایی با تصمیمات روزانه	
۳	۰/۲۲۱	۰/۱۱۹	۰/۸۸۰	۰/۰۷۶	۰/۴۶۱	۰/۱۵۳	۰/۱۵۳	۰/۱۵۳	-	۱۳	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	هدیه‌ها
۲	۰/۲۲۶	۰/۱۲۲	۰/۸۷۷	۰/۰۸۳	۰/۴۱۶	۰/۲۵۰	۰/۱۶۶	۰/۰۸۳	-	۱۲	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	آسمانی
۴	۰/۱۴۹	۰/۰۸۰	۰/۹۱۹	۰/۱۰	۰/۲۰	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۱۰	-	۱۰	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	
۱	۰/۲۵۳	۰/۱۳۶	۰/۸۶۳	۰/۱۴۲	۰/۴۲۸	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	-	۷	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	
۴	۰/۱۴۹	۰/۰۸۰	۰/۹۱۹	۰/۱۰	۰/۳۰	۰/۱۰	۰/۳۰	۰/۲۰	-	۱۰	آشنایی با تصمیمات روزانه	
۲	۰/۲۳۲	۰/۱۲۵	۰/۸۴۵	۰/۵۰۰	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۲۵۰	-	-	۱۶	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	مطالعات اجتماع
۳	۰/۲۲	۰/۱۱۹	۰/۸۸۰	۰/۵۰	۰/۱۰	۰/۲۰	۰/۲۰	-	-	۱۰	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	ی
۱	۰/۲۵۱	۰/۱۳۵	۰/۸۶۴	۰/۵۰۰	۰/۱۶۶	۰/۰۸۳	۰/۲۵۰	-	-	۱۲	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	

۵	۰/۰۸۷	۰/۰۴۷	۰/۹۵۲	۰/۲۵۰	۰/۳۷۵	۰/۲۵۰	۰/۱۲۵	-	-	۸	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	
۴	۰/۲۰۶	۰/۱۱	۰/۸۸۹	۰/۴۱۱	۰/۲۳۵	۰/۰۵۸	۰/۲۹۴	-	-	۱۷	آشنایی با تصمیمات روزانه	
۱	۰/۰۸۰	۰/۱۶۶	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۴	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	تفکر و پژوهش
۲	۰/۰۷۰	۰/۰	۱/۰	۰/۲۲۰	-	-	-	-	-	۴	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	
۴	۰/۰۲۱	۰/۰	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۲	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	
۴	۰/۰۲۱	۰/۰	۱/۰	۰/۲۵	-	-	-	-	-	۴	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	
۳	۰/۰۳۷	۰/۰	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۱	آشنایی با تصمیمات روزانه	
۲	۰/۳۰۲	۰/۰۴۰	۰/۹۵۹	۰/۱۶۶	-	-	-	-	-	۲	شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری	
۴	۰/۰	۰/۰	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۱	تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها	
۱	۰/۶۹۷	۰/۰۹۸	۰/۹۰۵	۰/۳۷۵	-	-	-	-	-	۳	پذیرش مسئولیت تصمیمات خود	
۴	۰/۰	۰/۱۰	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۵	ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم	
۳	۰/۱۴۲	۰/۰	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۳	آشنایی با تصمیمات روزانه	

همان‌طور که جدول نشان می‌دهد در کتاب فارسی دوره ابتدایی، مهم‌ترین شاخص مهارت تصمیم‌گیری «شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری و آشنایی با تصمیمات روزانه» با درجه اهمیت ۰/۲۴۷ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم» با ضریب اهمیت ۰/۱۳۶ است. در کتاب نگارش فارسی، مهم‌ترین شاخص «شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری» با درجه اهمیت ۰/۲۱۱ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «آشنایی با تصمیمات روزانه» با ضریب اهمیت ۰/۱۷۲ است. در کتاب علوم تجربی، مهم‌ترین شاخص «پذیرش مسئولیت تصمیمات خود» با درجه اهمیت ۰/۲۶۵ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «آشنایی با تصمیمات روزانه» با ضریب اهمیت ۰/۱۳۲ است. همچنین در کتاب آموزش قرآن، مهم‌ترین شاخص «تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها» با درجه اهمیت ۰/۲۵۰ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم» با ضریب اهمیت ۰/۱۶۳ است. در کتاب ریاضی، مهم‌ترین شاخص «آشنایی با تصمیمات روزانه» با درجه اهمیت ۰/۲۸۵ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم» با ضریب اهمیت ۰/۱۲۹ است. در کتاب هدیه‌های آسمانی، مهم‌ترین شاخص «ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم» با درجه اهمیت ۰/۲۵۳ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «پذیرش مسئولیت تصمیمات خود و آشنایی با تصمیمات روزانه» با ضریب اهمیت ۰/۱۴۹ است. در کتاب مطالعات اجتماعی، مهم‌ترین شاخص «پذیرش مسئولیت تصمیمات خود» با درجه اهمیت ۰/۲۵۱ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم» با ضریب اهمیت ۰/۰۸۷ است. در کتاب تفکر و پژوهش، مهم‌ترین شاخص «شناخت شیوه‌های مختلف تصمیم‌گیری» با درجه اهمیت ۰/۰۸۰ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «پذیرش مسئولیت تصمیمات خود و ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم» با ضریب اهمیت ۰/۰۲۱ است. در کتاب کار و فناوری، مهم‌ترین شاخص «پذیرش مسئولیت تصمیمات خود» با درجه اهمیت ۰/۶۹۷ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «تصمیم‌گیری بر مبنای ارزیابی دقیق موقعیت‌ها و ایستادگی در برابر فشار برای تغییر دادن یک تصمیم» با ضریب اهمیت ۰/۰ است.

تا چه اندازه کتاب‌های درسی دوره ابتدایی به آموزش مهارت حل مسئله، توجه نموده است؟ ضریب اهمیت و اولویت‌بندی شاخص‌های مهارت حل مسئله، چگونه است؟ در جدول توزیع فراوانی میزان توجه به مهارت حل مسئله در کتاب‌های دوره ابتدایی آمده است.

جدول (۵): توزیع فراوانی میزان توجه به مهارت حل مسئله در کتاب‌های دوره ابتدایی

عنوان کتاب	مصادیق پایه تحصیلی	استفاده از مراحل حل مسئله در مشکلات زندگی	تعریف و شناخت مسئله	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	انتخاب بهترین راه‌حل	جمع
فارسی	اول	۳	۱	۱	۱	۱	۷
	دوم	۱	۱	۳	۱	۱	۷
	سوم	۱	۱	۲	۱	۱	۶
	چهارم	۴	۱	۱	۱	۱	۸
	پنجم	۱	۱	۲	۱	۱	۶
	ششم	۲	۲	۱	۲	۱	۸
	جمع کل شاخص‌ها	۱۲	۷	۱۰	۷	۷	۶
نگارش فارسی	اول	۱	۱	۱	۱	۱	۵
	دوم	۲	۲	۲	۲	۲	۱۰
	سوم	۱	۱	۱	۱	۱	۵
	چهارم	۳	۳	۲	۴	۲	۱۴
	پنجم	۲	۳	۱	۲	۱	۹
	ششم	۴	۳	۴	۳	۲	۱۶
	جمع کل شاخص‌ها	۱۳	۱۳	۱۱	۱۳	۱۳	۹
علوم تجربی	اول	۱	۱	۱	۱	۱	۵
	دوم	۵	۳	۲	۴	۲	۱۶
	سوم	۳	۲	۱	۱	۱	۸
	چهارم	۶	۴	۵	۲	۴	۲۱
	پنجم	۱	۱	۱	۱	۱	۵
	ششم	۴	۳	۲	۲	۱	۱۲
	جمع کل شاخص‌ها	۲۰	۱۴	۱۲	۱۱	۱۰	۶۷

۵	۱	۱	۱	۱	۱	اول	آموزش قرآن
۵	۱	۱	۱	۱	۱	دوم	
۵	۱	۱	۱	۱	۱	سوم	
۱۰	۲	۳	۲	۲	۱	چهارم	
۹	۱	۳	۲	۱	۲	پنجم	
۵	۱	۱	۱	۱	۱	ششم	
۳۹	۷	۱۰	۸	۷	۷	جمع کل شاخص‌ها	
۱۵	۲	۱	۳	۳	۶	اول	ریاضی
۱۲	۳	۱	۱	۵	۲	دوم	
۱۲	۱	۵	۳	۱	۲	سوم	
۱۲	۱	۱	۱	۴	۵	چهارم	
۸	۱	۲	۱	۲	۲	پنجم	
۲۳	۳	۴	۵	۶	۵	ششم	
۸۲	۱۱	۱۴	۱۴	۲۱	۲۲	جمع کل شاخص‌ها	
۵	۱	۱	۱	۱	۱	دوم	هدیه‌های آسمانی
۱۲	۳	۱	۲	۲	۴	سوم	
۶	۲	۱	۱	۱	۱	چهارم	
۲۰	۱	۲	۵	۴	۸	پنجم	
۱۳	۳	۲	۲	۲	۴	ششم	
۵۶	۱۰	۷	۱۱	۱۰	۱۸	جمع کل شاخص‌ها	
۱۰	۳	۱	۲	۳	۶	سوم	
۹	۲	۲	۲	۲	۲	چهارم	
۱۰	۱	۲	۳	۱	۲	پنجم	
۱۰	۱	۱	۲	۳	۳	ششم	
۳۹	۷	۶	۹	۹	۱۳	جمع کل شاخص‌ها	

تفکر و پژوهش	ششم	۲	۲	۳	۱	۱	۹
کار و فناوری	ششم	۲	۳	۲	۲	۱۰	

مقدار بار اطلاعاتی، درجه انحراف، درجه اهمیت و اولویت هر یک از مصادیق مهارت حل مسئله، به شرح جدول ۶ است.

جدول (۶): داده‌های بهنجار شده مصادیق مهارت حل مسئله در کتاب‌های دوره ابتدایی

رتبه	درجه اهمیت (Wj)	درجه انحراف (dj)	انترپی هر شاخص (Ej)	بی‌مقیاسی خطی						فراوانی	مصادیق	عنوان کتاب
				ششم	پنجم	چهارم	سوم	دوم	اول			
۳	۰/۲۰۸	۰/۱۸۷	۰/۸۱۲	۰/۱۶۶	۰/۰۸۳	۰/۳۳	۰/۰۸۳	۰/۰۸۳	۰/۲۵۰	۱۲	استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی	فارسی
۱	۰/۲۲۰	۰/۱۹۷	۰/۸۰۲	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۷	تعریف و شناخت مسئله	
۴	۰/۱۹۵	۰/۱۷۵	۰/۸۲۴	۰/۱۰	۰/۲۰	۰/۱۰	۰/۲۰	۰/۳۰	۰/۱۰	۱۰	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	
۱	۰/۲۲۰	۰/۱۹۷	۰/۸۰۲	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۷	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	
۵	۰/۱۵۴	۰/۱۳۸	۰/۸۶۱	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۶	انتخاب بهترین راه‌حل	
۱	۰/۲۲۳	۰/۲۶۳	۰/۷۳۶	۰/۳۰۷	۰/۱۵۳	۰/۲۳۰	۰/۰۷۶	۰/۱۵۳	۰/۰۷۶	۱۳	استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی	نگارش فارسی
۱	۰/۲۲۳	۰/۲۶۳	۰/۷۳۶	۰/۲۳۰	۰/۲۳۰	۰/۲۳۰	۰/۰۷۶	۰/۱۵۳	۰/۰۷۶	۱۳	تعریف و شناخت مسئله	
۴	۰/۲۰۲	۰/۲۳۸	۰/۷۶۱	۰/۳۶۳	۰/۰۹۰	۰/۱۸۱	۰/۰۹۰	۰/۱۸۱	۰/۰۹۰	۱۱	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	
۳	۰/۲۰۹	۰/۲۴۶	۰/۷۵۴	۰/۲۳۰	۰/۱۵۳	۰/۳۰۷	۰/۰۷۶	۰/۱۵۳	۰/۰۷۶	۱۳	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	
۵	۰/۱۴۰	۰/۱۶۵	۰/۸۳۴	۰/۲۲	۰/۱۱	۰/۲۲	۰/۱۱	۰/۲۲	۰/۱۱	۹	انتخاب بهترین راه‌حل	

۲۶۰ تحلیل و ارزیابی کتاب‌های درسی دوره ابتدایی از نظر میزان توجه به آموزش مهارت‌های تصمیم‌گیری...

۳	۰/۱۸۸	۰/۱۷۶	۰/۸۲۳	۰/۲۰	۰/۰۵۰	۰/۳۰۰	۰/۱۵۰	۰/۲۵۰	۰/۰۵۰	۲۰	استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی	علوم تجربی
۵	۰/۱۷۹	۰/۱۶۷	۰/۸۳۲	۰/۲۱۴	۰/۰۷۱	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۲۱۴	۰/۰۷۱	۱۴	تعریف و شناخت مسئله	
۱	۰/۲۳۸	۰/۲۲۲	۰/۷۷۷	۰/۱۶۶	۰/۰۸۳	۰/۴۱۶	۰/۰۸۳	۰/۱۶۶	۰/۰۸۳	۱۲	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	
۲	۰/۲۱۰	۰/۱۹۶	۰/۸۰۳	۰/۱۸۱	۰/۰۹۰	۰/۱۸۱	۰/۰۹۰	۰/۳۶۳	۰/۰۹۰	۱۱	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	
۴	۰/۱۸۳	۰/۱۷۱	۰/۸۲۸	۰/۱۰	۰/۱۰	۰/۴۰	۰/۱۰	۰/۲۰	۰/۱۰	۱۰	انتخاب بهترین راه‌حل	
۲	۰/۲۱۸	۰/۱۹۷	۰/۸۰۲	۰/۱۴۲	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۷	استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی	آموزش قرآن
۴	۰/۱۵۴	۰/۱۴۰	۰/۸۵۹	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۷	تعریف و شناخت مسئله	
۳	۰/۲۰۶	۰/۱۸۷	۰/۸۱۲	۰/۱۲۵	۰/۲۵۰	۰/۲۵۰	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۸	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	
۱	۰/۲۶۵	۰/۲۴۱	۰/۷۵۸	۰/۱۰	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۱۰	۰/۱۰	۰/۱۰	۱۰	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	
۴	۰/۱۵۴	۰/۱۴۰	۰/۸۵۹	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۷	انتخاب بهترین راه‌حل	
۵	۰/۱۵۶	۰/۱۸۷	۰/۸۱۳	۰/۲۲۷	۰/۰۹۰	۰/۲۲۷	۰/۰۹۰	۰/۰۹۰	۰/۲۷۲	۲۲	استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی	ریاضی
۳	۰/۱۸۵	۰/۲۲۰	۰/۷۷۹	۰/۲۸۵	۰/۰۹۵	۰/۱۹۰	۰/۰۴۷	۰/۲۳۸	۰/۱۴۲	۲۱	تعریف و شناخت مسئله	
۲	۰/۲۱۱	۰/۲۵۱	۰/۷۴۸	۰/۳۵۷	۰/۰۷۱	۰/۰۷۱	۰/۲۱۴	۰/۰۷۱	۰/۲۱۴	۱۴	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	
۱	۰/۲۷۴	۰/۳۲۶	۰/۶۷۳	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۰۷۱	۰/۳۵۷	۰/۰۷۱	۰/۰۷۱	۱۴	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	
۴	۰/۱۷۳	۰/۲۰۶	۰/۷۹۳	۰/۲۷۲	۰/۰۹۰	۰/۰۹۰	۰/۰۹۰	۰/۲۷۲	۰/۱۸۱	۱۱	انتخاب بهترین راه‌حل	

۱	۰/۲۷۹	۰/۲۶۷	۰/۷۳۲	۰/۲۲	۰/۴۴	۰/۰۵۵	۰/۲۲	۰/۰۵۵	-	۱۸	استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی	هدیه‌های آسمانی
۴	۰/۱۷۸	۰/۱۷۱	۰/۸۲۸	۰/۲۰	۰/۴۰	۰/۱۰	۰/۲۰	۰/۱۰	-	۱۰	تعریف و شناخت مسئله	
۲	۰/۲۱۲	۰/۲۰۳	۰/۷۹۶	۰/۱۸۱	۰/۴۵۴	۰/۰۹۰	۰/۱۸۱	۰/۰۹۰	-	۱۱	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	
۵	۰/۱۴۶	۰/۱۴۰	۰/۸۵۹	۰/۲۸۵	۰/۲۸۵	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	-	۷	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	
۳	۰/۱۸۲	۰/۱۷۵	۰/۸۲۴	۰/۳۰	۰/۱۰	۰/۲۰	۰/۳۰	۰/۱	-	۱۰	انتخاب بهترین راه‌حل	
۱	۰/۳۰۷	۰/۰۸۳	۰/۹۱۷	۰/۲۳۰	۰/۱۵۳	۰/۱۵۳	۰/۴۶۱	-	-	۱۳	استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی	مطالعات اجتماعی
۳	۰/۲۰۲	۰/۰۵۴	۰/۹۴۵	۰/۳۳	۰/۱۱	۰/۲۲	۰/۳۳	-	-	۹	تعریف و شناخت مسئله	
۵	۰/۰۴۶	۰/۰۱۲	۰/۹۸۷	۰/۲۲	۰/۳۳	۰/۲۲	۰/۲۲	-	-	۹	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	
۴	۰/۱۵۱	۰/۰۴۰	۰/۹۵۹	۰/۱۶۶	۰/۳۳	۰/۳۳	۰/۱۶۶	-	-	۶	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	
۲	۰/۲۹۲	۰/۰۷۸	۰/۹۲۱	۰/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۲۸۵	۰/۴۲۸	-	-	۷	انتخاب بهترین راه‌حل	
۱	۰/۰۸۰	۰/۱۶۶	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۲	استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی	تفکر و پژوهش
۲	۰/۰۷۰	۰/۰	۱/۰	۰/۲۲۰	-	-	-	-	-	۲	تعریف و شناخت مسئله	
۴	۰/۰۲۱	۰/۰	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۳	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	
۴	۰/۰۲۱	۰/۰	۱/۰	۰/۲۵	-	-	-	-	-	۱	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	
۳	۰/۰۳۷	۰/۰	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۱	انتخاب بهترین راه‌حل	

۲	۰/۳۰۲	۰/۰۴۰	۰/۹۵۹	۰/۱۶۶	-	-	-	-	-	۲	استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی	کار و فناوری
۴	۰/۰	۰/۰	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۱	تعریف و شناخت مسئله	
۱	۰/۶۹۷	۰/۰۹۸	۰/۹۰۵	۰/۳۷۵	-	-	-	-	-	۳	شناسایی راه‌حل‌های مختلف	
۴	۰/۰	۰/۱۰	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۲	بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها	
۳	۰/۱۴۲	۰/۰	۱/۰	۰/۲۵۰	-	-	-	-	-	۲	انتخاب بهترین راه‌حل	

همان‌طور که جدول ۶ نشان می‌دهد در کتاب فارسی دوره ابتدایی، مهم‌ترین شاخص مهارت حل مسئله «تعریف و شناخت مسئله و بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها» با درجه اهمیت ۰/۲۲۰ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «انتخاب بهترین راه‌حل» با ضریب اهمیت ۰/۱۵۴ است. در کتاب نگارش فارسی، مهم‌ترین شاخص «استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی و تعریف و شناخت مسئله» با درجه اهمیت ۰/۲۲۳ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «انتخاب بهترین راه‌حل» با ضریب اهمیت ۰/۱۴۰ است. در کتاب علوم تجربی، مهم‌ترین شاخص «شناسایی راه‌حل‌های مختلف» با درجه اهمیت ۰/۲۳۸ و کم‌اهمیت‌ترین مصداق «تعریف و شناخت مسئله و انتخاب بهترین راه‌حل» با ضریب اهمیت ۰/۱۵۴ است. همچنین در کتاب آموزش قرآن، مهم‌ترین مصداق «بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها» با درجه اهمیت ۰/۲۶۵ و کم‌اهمیت‌ترین مصداق «تعریف و شناخت مسئله و انتخاب بهترین راه‌حل» با ضریب اهمیت ۰/۱۵۴ است. در کتاب ریاضی، مهم‌ترین شاخص «بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها» با درجه اهمیت ۰/۲۷۴ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی» با ضریب اهمیت ۰/۱۵۶ است. در کتاب هدیه‌های آسمانی، مهم‌ترین شاخص «استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی» با درجه اهمیت ۰/۲۷۹ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها» با ضریب اهمیت ۰/۱۴۶ است. در کتاب مطالعات اجتماعی، مهم‌ترین شاخص «استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی» با درجه اهمیت ۰/۳۰۷ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «شناسایی راه‌حل‌های مختلف» با ضریب اهمیت ۰/۰۴۶ است. در کتاب تفکر و پژوهش، مهم‌ترین شاخص «استفاده از مراحل حل مسئله در مواجهه با مشکلات زندگی» با درجه اهمیت ۰/۰۸۰ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «شناسایی راه‌حل‌های مختلف و بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها» با ضریب اهمیت ۰/۰۲۱ است. در کتاب کار و فناوری، مهم‌ترین شاخص «شناسایی

راه‌حل‌های مختلف» با درجه اهمیت ۰/۶۹۷ و کم‌اهمیت‌ترین شاخص «تعریف و شناخت مسئله و بررسی سود و زیان راه‌حل‌ها» با ضریب اهمیت ۰/۰ است.

میزان توجه کتاب‌های درسی دوره ابتدایی به آموزش مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله به تفکیک پایه تحصیلی (اول تا ششم ابتدایی) و کتاب‌های درسی چگونه است؟ در جدول ۸ و توزیع فراوانی میزان توجه به مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله به تفکیک کتاب و پایه تحصیلی آمده است.

جدول (۷): توزیع فراوانی میزان توجه به مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله در کتاب‌های اول تا ششم ابتدایی

جمع	حل مسئله	تصمیم‌گیری	مهارت‌ها	
			پایه تحصیلی	عنوان کتاب
۱۲	۷	۵	اول	فارسی
۱۰	۵	۵		نگارش فارسی
۱۰	۵	۵		علوم تجربی
۱۱	۵	۶		آموزش قرآن
۲۱	۱۵	۶		ریاضی
۶۴	۳۷	۲۷	جمع	
۱۲	۷	۵	دوم	فارسی
۱۷	۱۰	۷		نگارش فارسی
۲۲	۱۶	۶		علوم تجربی
۱۰	۵	۵		آموزش قرآن
۱۹	۱۲	۷		ریاضی
۱۲	۵	۷		هدیه‌های آسمانی
۹۲	۵۵	۳۷	جمع	
۱۲	۶	۶	سوم	فارسی
۱۲	۵	۷		نگارش فارسی
۱۴	۸	۶		علوم تجربی
۱۲	۵	۷		آموزش قرآن
۲۰	۱۲	۸		ریاضی
۲۳	۱۲	۱۱		هدیه‌های آسمانی
۲۵	۱۰	۱۵		مطالعات اجتماعی
۱۱۸	۵۸	۶۰	جمع	
۱۵	۸	۷	چهارم	فارسی
۱۹	۱۴	۵		نگارش فارسی
۲۷	۲۱	۶		علوم تجربی
۲۱	۱۰	۱۱		آموزش قرآن
۱۹	۱۲	۷		ریاضی

۱۶	۶	۱۰		هدیه‌های آسمانی
۱۷	۹	۸		مطالعات اجتماعی
۱۳۴	۸۰	۵۴	جمع	
۱۱	۶	۵		فارسی
۱۶	۹	۷		نگارش فارسی
۱۱	۵	۶		علوم تجربی
۱۶	۹	۷	پنجم	آموزش قرآن
۱۳	۸	۵		ریاضی
۳۹	۲۰	۱۹		هدیه‌های آسمانی
۲۲	۱۰	۱۲		مطالعات اجتماعی
۱۲۸	۶۷	۶۱	جمع	
۱۹	۸	۱۱		فارسی
۲۵	۱۶	۹		نگارش فارسی
۲۱	۱۲	۹		علوم تجربی
۱۰	۵	۵		آموزش قرآن
۳۹	۲۳	۱۶	ششم	ریاضی
۱۸	۱۳	۵		هدیه‌های آسمانی
۳۸	۱۰	۲۸		مطالعات اجتماعی
۲۴	۹	۱۵		تفکر و پژوهش
۲۵	۱۰	۱۵		کار و فناوری
۲۱۹	۱۰۶	۱۱۳	جمع	

پایه اول ۵ عنوان کتاب دارد که در مجموع ۶۴ بار (۸,۵٪) به مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله اشاره کرده است. پایه دوم ۶ عنوان کتاب دارد که در مجموع ۹۲ بار (۱۲,۲٪)؛ پایه‌های سوم، چهارم و پنجم با ۷ عنوان کتاب به ترتیب ۱۱۸ (۱۵,۶٪)؛ ۱۳۴ (۱۷,۸٪) و ۱۲۸ مرتبه (۱۷٪) و پایه ششم با ۹ عنوان کتاب، ۲۱۹ مرتبه (۲۹٪) به این مهارت پرداخته است.

جدول (۸): میزان توجه به مهارت‌های زندگی در کتاب‌های دوره ابتدایی به تفکیک کتاب و پایه

عنوان کتاب	مهارت‌ها	تصمیم‌گیری	حل مسئله	جمع	درصد
فارسی	اول	۵	۷	۱۲	۱۴,۸
	دوم	۵	۷	۱۲	۱۴,۸
	سوم	۶	۶	۱۲	۱۴,۸
	چهارم	۷	۸	۱۵	۱۸,۵
	پنجم	۵	۶	۱۱	۱۳,۶

۲۳،۵	۱۹	۸	۱۱	ششم	نگارش فارسی
	۸۱	۴۲	۳۹	جمع	
۱۰۰		۵۱،۹	۴۸،۱	درصد	
۱۰،۱	۱۰	۵	۵	اول	
۱۷،۲	۱۷	۱۰	۷	دوم	
۱۲،۱	۱۲	۵	۷	سوم	
۱۹،۲	۱۹	۱۴	۵	چهارم	
۱۶،۱	۱۶	۹	۷	پنجم	
۲۵،۲	۲۵	۱۶	۹	ششم	
	۹۹	۵۹	۴۰	جمع	علوم تجربی
۱۰۰		۵۹،۶	۴۰،۴	درصد	
۹،۵	۱۰	۵	۵	اول	
۲۰،۹	۲۲	۱۶	۶	دوم	
۱۳،۳	۱۴	۸	۶	سوم	
۲۵،۸	۲۷	۲۱	۶	چهارم	
۱۰،۵	۱۱	۵	۶	پنجم	
۲۰	۲۱	۱۲	۹	ششم	
	۱۰۵	۶۷	۳۸	جمع	
۱۰۰		۶۳،۸	۳۶،۲	درصد	آموزش قرآن
۱۳،۷	۱۱	۵	۶	اول	
۱۲،۵	۱۰	۵	۵	دوم	
۱۵	۱۲	۵	۷	سوم	
۲۶،۳	۲۱	۱۰	۱۱	چهارم	
۲۰	۱۶	۹	۷	پنجم	
۱۲،۵	۱۰	۵	۵	ششم	
	۸۰	۳۹	۴۱	جمع	
۱۰۰		۴۸،۸	۵۱،۲	درصد	
۱۶	۲۱	۱۵	۶	اول	
۱۴،۵	۱۹	۱۲	۷	دوم	
۱۵،۳	۲۰	۱۲	۸	سوم	
۱۴،۵	۱۹	۱۲	۷	چهارم	
۹،۹	۱۳	۸	۵	پنجم	
۲۹،۸	۳۹	۲۳	۱۶	ششم	
	۱۳۱	۸۲	۴۹	جمع	
۱۰۰		۶۲،۶	۳۷،۴	درصد	

۱۲	۱۲	۵	۷	دوم	هدیه‌های آسمانی
۲۱,۳	۲۳	۱۲	۱۱	سوم	
۱۴,۸	۱۶	۶	۱۰	چهارم	
۳۶,۱	۳۹	۲۰	۱۹	پنجم	
۱۶,۷	۱۸	۱۳	۵	ششم	
	۱۰,۸	۵۶	۵۲	جمع	
۱۰۰		۵۱,۹	۴۸,۱	درصد	
۲۴,۵	۲۵	۱۰	۱۵	سوم	مطالعات اجتماعی
۱۶,۷	۱۷	۹	۸	چهارم	
۲۱,۶	۲۲	۱۰	۱۲	پنجم	
۳۷,۳	۳۸	۱۰	۲۸	ششم	
	۱۰,۲	۳۹	۶۳	جمع	
۱۰۰		۳۸,۲	۶۱,۸	درصد	
	۲۴	۹	۱۵	ششم	تفکر و پژوهش
	۲۵	۱۰	۱۵	ششم	کار و فناوری
۷۵۵	۴۰۳	۳۵۲			جمع کل

طبق جدول‌های ۷ و ۸ یافته‌های قابل توجه به شرح زیر است؛ کتاب «فارسی» در مجموع شش پایه، ۸۱ بار؛ «نگارش فارسی» ۹۹ بار؛ «علوم تجربی» ۱۰۵ بار؛ «آموزش قرآن» ۸۰ بار؛ «ریاضی» ۱۳۱ مرتبه؛ «هدیه‌های آسمانی» ۱۰۸ بار و کتاب «مطالعات اجتماعی» در مجموع چهارپایه، ۱۰۲ بار به آموزش مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله پرداخته است. از این تعداد بیش‌ترین توجه در کتاب فارسی «ششم» با ۱۹ فراوانی (۲۳,۵٪) در کتاب نگارش فارسی «ششم» با ۲۵ فراوانی (۲۵,۲٪) در علوم تجربی «چهارم» با ۲۷ فراوانی (۲۵,۸٪) در آموزش قرآن «پایه چهارم» با ۲۱ فراوانی (۲۶,۳٪) در ریاضی «ششم» با ۳۹ فراوانی (۲۹,۸٪) در هدیه‌های آسمانی «پنجم» با ۳۹ فراوانی (۳۶,۱٪) در مطالعات اجتماعی «ششم» با ۳۸ فراوانی (۳۷,۳٪) است. بیش‌ترین توجه کتاب‌های فارسی، نگارش فارسی، علوم تجربی، ریاضی به مهارت «حل مسئله» ۵۱,۹٪؛ ۵۹,۶٪؛ ۶۳,۸٪؛ ۶۲,۶٪ و ۵۱,۹٪ و بیش‌ترین توجه کتاب‌های آموزش قرآن و مطالعات اجتماعی به مهارت «تصمیم‌گیری» ۵۱,۲٪ و ۶۱,۸٪ است. کتاب‌های «تفکر و پژوهش و کار و فناوری» که فقط در پایه ششم تدریس می‌شوند به ترتیب ۲۴ و ۲۵ بار به آموزش مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله پرداخته‌اند؛ که بیش‌ترین تمرکز آن‌ها بر مهارت «تصمیم‌گیری» با ۱۵ فراوانی بوده است.

جدول (۹): جمع‌بندی میزان توجه به مهارت‌های زندگی در کتاب‌های دوره ابتدایی و تعیین ضریب اهمیت مهارت‌ها

عنوان کتاب/ مهارت‌ها	تصمیم‌گیری	حل مسئله	جمع
فارسی	۳۹	۴۲	۸۱ (۱۰,۷٪)
نگارش فارسی	۴۰	۵۹	۹۹ (۱۳,۱٪)
علوم تجربی	۳۸	۶۷	۱۰۵ (۱۳,۹٪)
آموزش قرآن	۴۱	۳۹	۸۰ (۱۰,۶٪)
ریاضی	۴۹	۸۲	۱۳۱ (۱۷,۴٪)
هدیه‌های آسمانی	۵۲	۵۶	۱۰۸ (۱۴,۳٪)
مطالعات اجتماعی	۶۳	۳۹	۱۰۲ (۱۳,۵٪)
تفکر و پژوهش	۱۵	۹	۲۴ (۳,۲٪)
کار و فناوری	۱۵	۱۰	۲۵ (۳,۳٪)
جمع کل	۳۵۲	۴۰۳	۷۵۵
فراوانی			
درصد	۴۶/۶	۵۳,۴	۱۰۰
بار اطلاعاتی	۰/۷۰۸۱	۰/۸۰۲۵	
درجه اهمیت	۰/۲۲۲۱	۰/۱۵۰۲	
رتبه	۱	۲	

در کلیه صفحات کتاب‌های دوره ابتدایی ۷۵۵ بار به موضوع مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله پرداخته شده که از این تعداد؛ بیش‌ترین توجه با ۴۰۳ فراوانی (۵۳,۴٪) مربوط به مهارت «حل مسئله» و کمترین توجه با ۳۵۲ بار (۴۶,۶٪) مربوط به مهارت «تصمیم‌گیری» است. همچنین بیش‌ترین توجه به مجموع مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله مربوط به کتاب «ریاضی» با ۱۳۱ فراوانی (۱۷,۴٪) و کمترین توجه مربوط به کتاب «آموزش قرآن» با ۸۰ فراوانی (۱۰,۶٪) است.^۱ در کتاب‌های دوره ابتدایی بیش‌ترین ضریب اهمیت مربوط به مهارت «تصمیم‌گیری» (۰/۲۲۲۱) و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مهارت «حل مسئله» با ضریب ۰/۱۵۰۲ است.

بحث و نتیجه‌گیری

در تحلیل محتوای کتاب‌های درسی پایه‌های اول تا ششم ابتدایی، از مجموع ۴۹۴۷ صفحه؛ ۷۵۵ مورد مربوط به مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله مشاهده شد. نتایج نشان می‌دهند که از مجموع این ۲۰۹۷ مورد فراوانی، ۳۵۲ مورد (۴۶,۸٪) به مهارت تصمیم‌گیری، اختصاص یافته و ضریب اهمیت به‌دست‌آمده نیز ۰/۲۲۲۱ (اولویت اول) است. برای برداشتن هر قدمی در زندگی باید تصمیم‌گیری کنیم، مسیر زندگی انسان را تصمیم‌گیری‌های او مشخص می‌کند اما اگر شخص برای اخذ تصمیم

۱. در نتیجه‌گیری این قسمت، کتاب‌هایی که در شش پایه تحصیلی تدریس می‌شوند، مانند فارسی، نگارش فارسی، ریاضی، علوم تجربی، آموزش قرآن، هدیه‌های آسمانی و مطالعات اجتماعی مدنظر قرار گرفته‌اند.

مهارت کافی نداشته باشد قادر به تصمیم‌گیری نخواهد بود و در نتیجه یا تعارضات و تنش‌های ناشی از آن را تحمل خواهد کرد یا با تصمیم‌گیری غیرمنطقی و نادرست، به افسردگی، اضطراب و سایر ناراحتی‌ها دچار خواهد شد (Ahanchian and Asavardi, 2015).

در این راستا Shechtman and et al (2005) دریافتند آموزش مهارت تصمیم‌گیری، بر محیط زندگی و کارایی شخصی تأثیر بسزایی دارد و Tuttle (2006) بیان نمود که آموزش مهارت‌های زندگی در نوجوانان منجر به ارتقای توانایی‌های تصمیم‌گیری در آنان می‌شود. همچنین Kordnoghbi (2005) گفت که از نظر دانش آموزان، دبیران و کارشناسان تعلیم و تربیت جهت تدوین برنامه درسی مهارت‌های زندگی؛ مهارت تصمیم‌گیری در دوره ابتدایی از اولویت‌های بالایی برخوردار است. ضریب به‌دست‌آمده برای این مهارت، نشان‌دهنده اهمیت بالای این مؤلفه و همخوانی با پژوهش‌های اشاره شده دارد. اما یافته‌های این پژوهش با نتایج (Asadollahi and et al (2015) که بیان کردند بر اساس نظر معلمان، کتاب تعلیمات اجتماعی ششم ابتدایی به تصمیم‌گیری، توجه بیشتری داشته و Akbarzadeh Mirzanagh (2011) همخوانی ندارد. به نظر می‌رسد تغییراتی که در سال‌های اخیر در راستای غنی و به‌روز کردن محتوای کتاب‌های درسی ابتدایی اتفاق افتاده، دلیلی برای ناهمخوانی یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش‌های اشاره شده در سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۵ باشد. همچنین نتایج نشان می‌دهند که از مجموع ۷۵۵ مورد فراوانی، ۴۰۳ مورد (۵۳٫۴٪) به مهارت حل مسئله، اختصاص یافته و ضریب اهمیت به‌دست‌آمده نیز ۰/۱۵۰۲ (اولویت دوم) است. نتایج مطالعات نشان می‌دهند که حل مسئله دقیق، پیامدهای خوبی به دنبال دارد. لذا باید بر آموزش مهارت‌های مقابله‌ای مؤثر و مثبت تأکید شود. روان‌شناسان دریافتند که مقابله متمرکز به حل مسئله با نابهنجاری‌های شدید کمتر مرتبط است. (O'Hearn and Gatz (2002) بر آموزش مهارت حل مسئله تأکید داشت. نتایج این پژوهش با یافته‌های اشاره شده و Ahmadi (2012) که اعلام نمود بین میزان توجه کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی به هر یک از مؤلفه‌های آموزش مهارت‌های زندگی تفاوت وجود دارد به‌طوری‌که مهارت حل مسئله در اولویت اول قرار نگرفته است، هم‌راستا است. همچنین با پژوهش‌های (Javanmardi (2016) و Al Masri and et al (2016) که بیان کردند کتاب‌های درسی توجه کافی به مهارت حل مسئله داشته‌اند، همخوان است. زندگی سرشار از مسائل ساده و پیچیده است. دانش آموزان باید چگونگی حل مسئله را در مدرسه تمرین نمایند. تا اگر در زندگی یا مدرسه مشکلی برایشان پیش آمد، بلد باشند چگونه آن را حل کنند. از طریق یادگیری حل مسئله است که کودکان مهارت‌های فکری‌شان را می‌سازند. زمانی که کودکان حل مسئله را یاد بگیرند با اعتمادبه‌نفسی که به دست می‌آورند به راحتی می‌توانند تصمیم‌های خوبی برای خود و حل مشکلاتشان بگیرند. وقتی کودکان مهارت حل مسئله نداشته باشند از مواجهه با آن مسئله یا مشکل فرار می‌کنند و سعی نمی‌کنند مشکل را حل کنند مثلاً کودکی که هم سن و سال‌هایش او را مسخره می‌کنند و نمی‌داند که چگونه

باید برخورد کند همیشه از این مشکل فرار خواهد کرد مثلاً ممکن است کم‌کم از مدرسه متنفر شود، دچار افت درسی شود و بخواهد به بهانه‌هایی مانند سردرد و دل‌درد و ... از رفتن به مدرسه فرار کند، بنابراین توجه به مهارت حل مسئله نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. در مجموع بیش‌ترین توجه به مجموع مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله مربوط به کتاب «ریاضی» با فراوانی (۱۷,۴٪) و کمترین توجه مربوط به کتاب «آموزش قرآن» با ۸۰ فراوانی (۱۰,۶٪) است بنابراین می‌توان گفت که؛ یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل نشان می‌دهد که کتاب‌های درسی به آموزش مهارت‌های زندگی پرداخته‌اند، اما بین میزان توجه به هر یک از مؤلفه‌های مهارت‌های زندگی و در کتاب‌های مختلف، تفاوت وجود دارد. در بررسی پیشینه مشاهده گردید که اکثر پژوهش‌ها به‌عنوان مثال (Sandhu (2014؛ Mubadari and et al (2016؛ Izadi and et al (2010 بر ضرورت توجه نظام آموزش عمومی، علی‌الخصوص دوره ابتدایی و معلمان به آموزش و توسعه مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان از طریق کتاب‌های درسی، تأکید نموده‌اند. به نظر (Thompson (2011 بخشی از مسئولیت مدارس، مربوط به آموزش مهارت‌های زندگی است. جامعه در حال دگرگونی است اما مدارس هنوز از زمان عقب هستند. زندگی واقعی بهترین منبع برای برنامه درسی کودکان است، چون برنامه درسی باید مبتنی بر واقعیت‌های زندگی باشد و یا از آن الهام گیرد. Melz (۱۹۸۷) می‌گوید: جوانانی که مهارت‌های زندگی را کسب کردند، نگرش مثبت، توانایی حل مسئله و سبک زندگی سالم داشته‌اند. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های (Adib (2006 که حاکی از عدم توجه کتاب‌های دوره ابتدایی به آموزش مهارت حل مسئله است، مغایرت دارد. همچنین با یافته‌های (Shirinkam (2009 که نتیجه گرفت، از مجموع کتب پایه اول ابتدایی کتاب بخوانیم و بنویسیم بیش‌ترین توجه را به سطح شناختی مهارت‌های زندگی و از نظر میزان توجه تصاویر، کتاب قرآن بیش‌ترین توجه را به مهارت‌ها داشته و (Ahmadi (2012 که بیان نمود، بین میزان توجه کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی به هر یک از مؤلفه‌های آموزش مهارت‌های زندگی تفاوت وجود دارد به‌طوری‌که مهارت همدلی بیش‌ترین و پس‌از آن مهارت حل مسئله بکار گرفته‌شده؛ هم‌راستا نیست؛ اما با یافته‌های (Arizi and Abedi (2003؛ Hashemi و Sudani (2014) هم‌راستا است. با توجه به موضوعات و محتوای کتاب‌های مختلف درسی ابتدایی، طبیعتاً توجه یکسان در همه کتاب‌ها به مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله، مقدور نیست.

همان‌طور که ملاحظه گردید، یادگیری و آشنایی دانش‌آموزان ابتدایی با مهارت‌های زندگی یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر است. نتایج نشان‌دهنده آن است که کتاب‌های دوره ابتدایی به آموزش مهارت «تصمیم‌گیری» کمتر توجه نموده است؛ از طرف دیگر، بر اساس نتایج به‌دست‌آمده توسط روش آنتروپی شانون، مهارت «تصمیم‌گیری» مهم تشخیص داده شده‌اند، بنابراین پیشنهاد می‌گردد در تجدید چاپ کتب درسی دوره ابتدایی به آموزش این مهارت‌ها نیز در کنار سایر مهارت‌های زندگی، توجه کافی نمایند. کمترین توجه به مجموع مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله مربوط به کتاب

«آموزش قرآن» است. برنامه ریزان درسی و مؤلفان کتاب‌های درسی باید این کتاب را مورد بازبینی قرار داده و نسبت به لحاظ نمودن موضوعات مرتبط با مهارت‌های زندگی، اقدام نمایند. طبق تحلیل محتوای انجام شده، در بعضی از کتاب‌های هر پایه، کمترین توجه به آموزش مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله وجود داشته است، پیشنهاد می‌گردد این کتاب‌ها نیز از لحاظ توجه به مهارت‌های زندگی مورد توجه و بازبینی قرار گیرند. یافته‌های این طرح برای وزارت آموزش و پرورش سازمان تألیف و تدوین کتب درسی دوره ابتدایی و تمام معلمان و برنامه ریزان درسی کاربردی خواهد بود. یکی از مشکلات این پژوهش، گستردگی جامعه آماری و مصادیق مهارت‌های زندگی بود. با توجه به اینکه ۴۱ کتاب درسی و نزدیک به ۵ هزار صفحه مورد تحلیل قرار گرفت. این کار فرایندی زمان‌بر بود که به وسیله چند تیم آموزش‌دیده، صفحه به صفحه کتاب‌های مربوطه مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند و مشکل گستردگی و زمان‌بر بودن کار به شکل خوبی مدیریت گردید.

References:

- Al Masri, A., Smadi, M., Aqel, A., & Hamed, W. (2016). The Inclusion of Life Skills in English Textbooks in Jordan. *Journal of Education and Practice*, 7(16), 81-96.
- Ahanchian, Mohammad Reza, & Asavardi, Abdolqader (2015), The relationship between decision-making style and self-directed learning in anesthesia students. *Journal of Military Care Sciences* 2 (1), 24-32 (in Persian).
- Ahmadi, Fatemeh (2012) Content Analysis of Persian Books Read Elementary Course in Strengthening Life Skills, Master Thesis, Payame Noor University of Tehran (in Persian).
- Anil, V. (2014). Parents-teachers` partnership in strength and value based education:life skills module. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 5 (10), 1249-1251
- Asadollahi, Fatemeh, Ghasemizad, Alireza, & Dehghani, Yousef. (2015). Content analysis of the sixth social education book based on the components of the document of fundamental change (national identity, ethics, customs and life skills), 13 (50), 79-88. (in Persian).
- Adib, Yusuf (2006). A Survey of Iranian Adolescents' Achievement in Life Skills, *Psychology, University of Tabriz*, 1 (1): 4-25. (in Persian).
- Akbarzadeh Mirzanagh, Heshmat (2011) Evaluating the content of the first year high school social studies book based on developing life skills from the perspective of social studies teachers in Ardabil, M.Sc. Thesis, Allameh Tabatabaei University, Tehran (in Persian).
- Arizi, Hamid Reza., & Abedi, Ahmad (2003). Content analysis of elementary school textbooks in terms of motivation for progress. *Educational Innovations*, ۵ (2), 29-52. (in Persian).
- Ali Akbari Dehkordi, Mahnaz. (2018). *Developmental psychology (theories, research and tests)*. Tehran: Payame Noor University (in Persian).

- Bandura, A. (2004). Social cognitive theory: and ognatic perspective, Annual Review of Psychology. 52, 1-26
- Biabangard, Ismail (2009). Educational Psychology (Psychology of Learning and Education) Tehran: Editing Publishing (in Persian).
- Botvin. G.J., & Kantor. L.W (2000). Preventing Alcohol and Tobacco Use through Life Skills Training. Journal of Alcohol Research and Health. 24(4). 8 – 250.
- Berlson, B.R. (1959). Content Analysis in commumication Research, New York: The free press.
- Collins, S., Woolfson., M, L., & durkin, K. (2014). Effects on coping skills and anxiety of a universal school-based mental health intervention delivered in Scottish primary schools. School Psychology International, Vol. 35, No.1, Pp. 85–100.
- Dangel, R. J. (2011). An analysis of research on constructivist teacher education. The Constructivist, 17 (2), 87-113.
- Farzamnia, Mojtaba. (2002). Investigating and identifying the role of internal organizational factors in acquiring life skills. Research report. Golestan Education Research Council (in Persian).
- Javanmardi, Zahra. (2016). Analyzing the content of preschool children's books from the perspective of life skills. (M.Sc.), Non-Governmental - Islamic Azad University - Islamic Azad University - Marvdasht Unit - Retrieved from <http://ganj-old.irandoc.ac.ir/articles/950357> (in Persian).
- Jain, R., & Goyal, S. (2014). Assessment of certain life skills among high school adolescents of Jaipor district. Indian Journal of Health and Wellbeing, 5 (10), 1191-1193
- Hashemi, Behnazalsadat. (2014). Content analysis of the first grade elementary Persian book based on life skills components. (Masters). Islamic Azad University, Central Tehran Branch (in Persian).
- Ismailzadeh, Ali Asghar., Matlabifard, Alireza., & Soltani, Mehdi (2011), A Comparative Study of Life Skills Training in Iran and the World, The First National Conference on Education in Iran. Tehran, Science, Technology and Industry Policy Research Institute (in Persian).
- Izadi, Samad., Salehi Imran, Ibrahim., Fathi., Vargah, Kourosh., & Abedini Beltrak, Meymant. (2010). Analyzing the content of elementary school textbooks based on health education components. Educational Innovations, 9 (1), 139-162. (in Persian).
- Ganji, Hamza. (2014). General Psychology (sixth ed.). Tehran: Savalan Publishing (in Persian).
- Gilak, M 2006. Life skills training. Journal of Peivand, Vol.25, No.318. Pp.36-42(Persian).
- Kallio, E., & Y. Wells. (2012). Systematic constructivism applied to higher education in psychology. Book-review: Mayo 'Constructing Undergraduate

Psychology Curricula. Promoting authentic learning and Assessment in the Teaching of Psychology

Krippendorff, k. (2004). Content Analysis – An Introduction to its Methodology: sage.

Karimi, Yusuf (2019). Social psychology (theories, concepts and applications). Tehran: Arasbaran (in Persian).

Karimi, Fariba, & Fikri, Saeedeh. (2013). Assessing the life skills of first grade high school students. Education and Evaluation, 6 (22), 73-85. (in Persian).

Karimi, Brian, & Vishaw, Ian Q. (2018). Fundamentals of Human Neuropsychology (Vol. I) - Sixth Edition (Ahmad Alipour, Mojgan Agah Harris, Abdolreza Mansouri Rad, Ataullah Mohammadi, translator). Tehran: Arjmand Book (in Persian).

Kiamanesh, Alireza. (2000). Assessing the competencies of the fifth grade of primary school (evaluation of input and output) (Research Institute of Education) (in Persian).

Kordnoghi, Rasool, & Sharifi, Hassan Pasha. (2005). Preparing and compiling a life skills curriculum for high school students. Educational Innovations, 4 (12), 11-34.(in Persian).

Roshani, Tahereh. (2016). A Study of the Psychology of Modern Educational Management "Life Skills Training" in Primary Schools in the Islamic Republic of Iran. Jundishapur Education Development, ^v(Special Issue), 88-94. (in Persian).

Mubadari Tawfiq., Rudbari Massoud. Evaluation of life skills of students of Iran University of Medical Sciences in 2016. Razi Journal of Medical Sciences. 2016; 24 (165): 9-21 URL: <http://rjms.iuums.ac.ir/article-1-4928-fa.html> (in Persian).

Mohammadkhani, Shahram (2008). Life Skills Training Guide (Courage Skills), Deputy Minister of Counseling and Mental Health, Ministry of Education (in Persian)

Maleki, Hassan (2018). Introduction to curriculum planning. Tehran: Samat (in Persian).

Maleki, Hassan, & Habibipour, Majid. (2007). Fostering critical thinking is the basic goal of education. Educational Innovations, 196) 6). (in Persian).

Musaipur, Nematullah, (2014). Fundamentals of secondary education planning. Mashhad: To be published (in Persian).

Nikonfs, Saeed, & Ali Abadi, Khadijeh. (2012). The role of content analysis in the process of teaching and designing textbooks, World Media Journal, 8 (2), 124-150. (in Persian).

Nouri, Rababa. (2004). "Student-specific" self-awareness and empathy skills. Tehran: Tolo Danesh (in Persian).

O'Hearn TC., & Gatz M. Going for the Goal: Improving youths' problem-solving skills through a school-based intervention. J Community Psycho; 2002. 30(3):281-303.

- Sandhu, R. (2014). A study of life skills of pupil teachers. *Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences*, 4(3), 389-395.
- Stokes, J (2003). *How to do media & cultural studies*: sage.
- Saatchi, Mahmoud, Kamkari, Kambiz, & Askarian, Mahnaz. (2010). *Psychological tests*. Tehran: Editing (in Persian).
- Sudani, Mansour. (2019). Evaluation of life skills training program in Ahwaz high schools based on SIP evaluation model. *Journal of Psychological Achievements*, 26 (1), 111-130. doi: 10.22055 / psy.2019.23682.1909(in Persian).
- Shirinkam, Ishaq. (2009). Investigating the place of life skills in the content of the first grade textbooks of elementary school. Master Thesis of Islamic Azad University, Marvdasht Branch (in Persian).
- Safi, Ahmad. (2012). *Primary education, educational guidance and secondary education*. Tehran: Samat (in Persian).
- Saffarinia, Majid. (2018). *Personality theories*. Tehran: Payame Noor University (in Persian).
- Shechtman Z., Levy M., & Leichtentritt J. Impact of Life Skills Training on teachers' perceived environment and self-efficacy. *J Educ Rus*; 2005. 98(3):144-55.
- Tuttle J, Campbell-Heider N, David TM. Positive adolescent life skills training for high-risk teens: results of a group intervention study *J Pediatr Health Care* ;2006 .20)3:(184-91.
- Pirfiroozjaei, Fatemeh. (2016). *Content analysis of Persian textbooks for primary education based on life skills components*. (Master), Al-Zahra University (in Persian).
- Yazdizadeh, Zeinab. (2009). *Content analysis of middle school textbooks based on life skills components*. (Masters). Payame Noor University, center of Tehran (in Persian).
- UNICEF. (2000). *Life skills training guide*, translated by Negin Abdollahzadeh, rewritten and edited by Dr. Fatemeh Ghasemzadeh (in Persian).
- UNICEF. (1997). *Life Skills Education in Schools*, Division of Mental Health World Health Organization Geneva
- UNICEF. (2003). *Which skills are life skill?* Available at:http://www.unicef.org/life_skills.
- Whitaker, B.K. Dyer, J.E. (2005). Identifying sources of bias in agricultural news reporting *journal of agricultural education*.4.1.
- World Health Organization. (2006). *(Life skills training program translated by Robabeh Nouri Ghasemabadi and Parvaneh Mohammadkhani)*. Tehran: Deputy Minister of Cultural Affairs and Prevention of the Welfare Organization (in Persian).
- World Health Organization Geneva. (2003). *Understanding Skills- Based Health Education & Life Skills*, WHO information Series on School Health, p12.